

## Augustin om platonikernes skrifter

Augustin (354-430) hører til oldkirkens betydeligste teologer. I hans selvbiografiske værk 'Bekendelser' (Confessiones) beretter han om den åndelige og intellektuelle udvikling, der førte ham til kristendommen. Værket indeholder således en række af Augustins teologiske overvejelser angående centrale aspekter af den kristne lære.

Augustin synes at have haft kendskab til enkelte af Platons dialoger samt de såkaldte nyplatonikere, først og fremmest Plotin og Porfyrios. Af disse lærte Augustin, at det åndelige var en selvstændig, ja den højeste eksistensform, og at Gud måtte opfattes som ånd. Det onde var dog ikke noget næsten stofligt, en natur, som skaberen måtte gøres ansvarlig for, men en forkert viljesretning. Han genfandt i nyplatonismen desuden mange af de kristelige begreber, som de var blevet teologisk udformet. På trods af de positive elementer i den nyplatoniske metafysik, understreger Augustin dens religiøse utilstrækkelighed, der lukker vejen til den sandhed, den peger på.

Og da du [Gud] nu først ville vise mig, hvorledes du står de hoffærdige<sup>1</sup> imod, men giver de ydmyge nåde, og hvorledes du i din store barmhjertighed har vist menneskene ydmyghedens vej, idet ordet blev kød og tog bolig blandt mennesker,<sup>2</sup> så skaffede du mig gennem en mand, der var opblæst af et umådeligt hovmod, nogle af platonikernes bøger, der var oversat fra græsk til latin.<sup>3</sup> Og der læste jeg, ganske vist ikke udtalt med disse ord, men helt det samme fremsat med mangfoldige begrundelser, at i begyndelsen var ordet, og ordet var hos Gud, og ordet var Gud. Dette var i begyndelsen hos Gud; alle ting er blevet til ved det, og uden det er intet blevet til; hvad der er blevet til, er liv i det, og livet var menneskenes lys, og lyset skinner i mørket, og mørket begreb det ikke.<sup>4</sup> Ligeledes, at skønt menneskenes sjæl bærer vidnesbyrd om lyset, så er det dog ikke lyset selv, men Guds ord, Gud, er det sande lys, som oplyser ethvert menneske, der kommer til verden. Det er i verden, og verden er blevet til ved det, men verden kendte det ikke. Derimod at det kom til sit eget, men at dets egne ikke tog imod det, dog at så mange, som tog imod det, dem gav det magt til at blive Guds børn, de, som tror på hans navn,<sup>5</sup> dette læste jeg ikke der.

Jeg læste også der, at ordet, som er Gud, ikke er født af kød eller blod, ikke af mands vilje, ej heller af køds vilje, men af Gud.<sup>6</sup> Men at ordet blev kød og tog bolig iblandt os, det læste jeg ikke der. Jeg fandt det også i disse skrifter sagt på mange forskellige måder, at sønnen, der er i faderens skikkelse, ikke holdt det for et rov at være Gud lig, fordi han har fælles natur med ham. Derimod at han forringede sig selv, idet han tog en tjeners skikkelse på og blev mennesker lig, at han i fremtræden fandtes som et menneske og ydmygede sig selv, så han blev lydig indtil døden, ja, til korsets død, hvorfra Gud ophøjede ham fra de døde og skænkede ham det navn, som er over alle navne, for at i Jesu navn hvert knæskal bøje sig, i himlen, på jorden og under

<sup>1</sup> Hoffærdig: hovmodig

<sup>2</sup> Jf. Joh. 1, 14. I det følgende relaterer Augustin den nyplatoniske filosofi til læren om ordet (logos) i begyndelsen af Johannesevangeliet.

<sup>3</sup> Plotin og andre nyplatonikere var blevet oversat af filosofen Marius Victorinus, der selv var blevet omvendt til kristendommen.

<sup>4</sup> Jf. Joh. 1,1-5

<sup>5</sup> Jf. Joh. 1,6-12

<sup>6</sup> Jf. Joh. 1,13

jorden, og hver tunge skal bekende, at Jesus Kristus er, herre til Gud Faders ære, det taler disse skrifter intet om. Men at din enbårne søn før alle tider og over alle tider forbliver uforanderlig og lige evig med dig, at sjælene modtager af hans fylde, så de bliver salige, samt at de ved delagtighed i den i sig selv blivende visdom fornyes, så de bliver vise, det findes der. Derimod at han  
 5 til bestemt tid er død for de ugudelige, og at du ikke sparede din egen søn, men gav ham hen for os alle, det findes ikke der. Disse ting har du nemlig skjult for de vise og åbenbaret for de umyndige. [...] De, der opstyltede af højere lærdom hører ham ikke, når han siger: "Lær af mig, thi jeg er sagtnodig og ydmyg af hjertet, så skal I finde hvile for eders sjæle,"<sup>7</sup> skønt de kender Gud, så ærer og takker de ham dog ikke som Gud, men deres tanker svinder hen, deres uforstandige hjerter formørkes, og mens de påstår at være vise, forbliver de dårer.

Derfor læste jeg også der, hvordan de havde omskiftet din uforkrænkeligheds herlighed med afguder og billedlige efterligninger, i lighed med et forkrænkeligt, menneske og fugle og firfød-dede og krybende dyr.<sup>8</sup> [...] Også jeg var kommet til dig fra hedningerne. [...] Og ved din apostel har du sagt til athenenserne, at i dig lever, røres og er vi, således som også nogle af deres egne  
 15 har sagt,<sup>9</sup> og herom handlede først og fremmest disse skrifter. [...]

Min tyngde var det kødelige livs vane, men med mig var erindringen om dig, og på ingen måde tvivlede jeg om, at der fandtes en, som, jeg fast kunne holde mig til, selv om jeg endnu ikke selv var i stand til at holde mig til ham, for det forkrænkelige legeme besværer sjælen, og den jordiske bolig betynger sindet med mange tanker. Jeg forblev også helt vis i min overbevisning om,  
 20 at dit usynlige væsen, din evige kraft og din guddom, skues fra verdens grundlæggelse og kan erkendes ved de skabte ting. Når jeg nemlig spurgte efter den grund, der tillod mig at værdsætte de legemlige tings skønhed på jorden såvel som i himlen, og hvad helt og uberørt jeg havde som forudsætning for at dømme om de foranderlige ting, så jeg kunne sige: dette bør være på denne måde, det andet ikke — når jeg altså spurgte, på hvilket grundlag jeg kunne dømme så-  
 25 ledes, så havde jeg nu fundet det i sandhedens uforanderlige og sande evighed over min egen foranderlige tanke. Trinvis var jeg således nået frem, fra de legemlige ting til sjælen, som den sanser ved legemets hjælp, dernæst til dennes egen indre evne, hvor den ved hjælp af de legemlige sanser modtager indtrykket af omverdenen, — til hvilket stadium også dyrene kan nå, — og derfra atter videre til den fornuftige skelnen, hvor sanseindtrykkene kommer til bedøm-melse. Men idet denne min fornuft, for så vidt den beroede på mig, erkendte sin foranderlighed,  
 30 løftede den sig op til den intuitive indsigt, hvori den finder sin ubetingede vished; den løste sin tankes bevægelse fra dens bundne vaner og frigjorde sig fra mængden af selvmodsigende sansebilleder for derved at kunne finde, hvad det var for et lys, der faldt på den, når den fri for al tvivl fastslog, at det uforanderlige er at foretrække for det foranderlige, hvad det lys var, hvori  
 35 den kendte selve det uforanderlige, som den ikke med så stor vished havde kunnet foretrække for dette foranderlige, om den ikke havde kendt det. Og den nåede til det, som er, i glimtet af et skælvende syn. Da havde jeg sku et dit usynlige væsen og gennem skabningen erkendt det. Men at fæstne blikket derpå formåede jeg ikke; drevet tilbage af min svaghed befandt jeg mig igen blandt det tilvante, kun at jeg derfra medbragte en erindring, der fuld af kærlighed gemte en  
 40 higen efter den føde, hvis duft jeg havde mærket, men som jeg endnu ikke formåede at tage til mig.

<sup>7</sup> Matt. 11,29

<sup>8</sup> Der hentydes til de hedenske guder i f.eks. Grækenland og Ægypten.

<sup>9</sup> ApG 17,28

Jeg søgte derefter en vej til at vinde styrke, så jeg kunne nyde dig, men jeg kunne ikke finde den, før jeg vedkendte mig formidleren mellem Gud og mennesker, mennesket Kristus Jesus, som er Gud over alle ting, højlovet i evighed, han der kalder og siger: Jeg er vejen, sandheden og livet,<sup>10</sup> og som har blandet den føde, jeg var for svag til at tage til mig, med kødet. For ordet blev  
5 kød, for at din visdom, ved hvilken du har skabt alle ting, kunne blive mælk for os, dine børn. Jeg havde ikke således været ydmyg, at jeg i den ydmyge Jesus havde kunnet finde min herre, og heller ikke havde jeg forstået, hvad hans svaghed lærte os. Thi dit ord, den evige sandhed, ophøjet over alle dine højeste skabninger, oprejser alle, der er lydige mod det, til sig selv; i det lave har det bygget sig et hus af vort ler for at bringe dem til lydighed, hvis selvophøjelse det  
10 nedbryder for i stedet at drage dem til sig, læge deres hovmod og nære deres kærlighed; for at de ikke skal fortsætte i deres selvtillid, men erkende deres svaghed, ser de for deres fødder guddommen selv svag ved at bære vor legemlige kappe, og udmattede skal de kaste sig ned for den, men den rejser sig og løfter dem, op. [...]

Jeg tror, at det var din vilje, at jeg skulle støde på platonikernes bøger, inden jeg begyndte at  
15 granske i dine hellige skrifter [...] for at jeg kunne få et skarpt blik for den forskel, der er mellem anmasselse og ydmyg bekendelse,<sup>11</sup> mellem dem, der ser, hvorhen man skal gå, men ikke ser, ad hvilken vej, og så selve vejen, der fører til det forjættede land, som det gælder om ikke blot at skue, men også at bo i. [...] Derfor greb jeg med begærlighed efter de ærværdige skrifter, der er inspirerede af din ånd, og fremfor alt efter apostlen Paulus, og alle de punkter, i hvilke  
20 det tidligere havde forekommet mig, at han modsagde sig selv, og at hans udtalelser ikke stemmede med lovens og profeternes vidnesbyrd, svandt bort. Hans rene veltalenhed syntes mig nu at være af én støbning, og jeg lærte at fryde mig med bæven. Og jeg begyndte nu også at se, hvordan det sande, jeg der læste, var forbundet med en lovprisning af din nåde, således at den, som ser, ikke skal rose sig, som om han ikke havde modtaget ikke alene det, han ser, men  
25 også at kunne se det; hvad er der nemlig, som han ikke har modtaget, ikke alene at han tilskyndes til at skue dig, som altid er den samme, men også at han helbredes, så han kan besidde dig, og således at også den, som fra det fjerne ikke kan se dig, og vandrer den vej, ad hvilken han når til både at se og at besidde. [...]

De [platoniske skrifter] bærer ikke den [samme] fromhed til skue, taler intet om den angergivne bekendelses tårer, om det rette offer for dig, der er en sønderbrudt ånd, et angergivent og  
30 ydmygt hjerte,<sup>12</sup> om folkets frelse, om bruden, Guds stad,<sup>13</sup> om Helligåndens pant, om vor forløsnings kalk. Ingen synger deri: Kun for Gud er min sjæl stille, thi fra ham kommer min frelse; thi han er min Gud og min frelser; min beskærmer; jeg skal ikke mere rokkes.<sup>14</sup> [...] Et er det fra en skovbevokset bjergtop at se fredens land uden at finde vejen dertil og forgæves at forsøge at  
35 nå derhen ad omveje, medens flygtninge og overløbere til alle sider ligger på lur og efterstræber en sammen med deres fyrste, løven og dragen; et andet er det at vandre af sted ad den vej, der fører derhen, og som er beskyttet af den himmelske konges omsorg, så at de, der har forladt den himmelske hærske, ikke kan røve og plyndre der; thi de skyr den som den værste

---

<sup>10</sup> Joh. 14,6

<sup>11</sup> Augustin finder, at den religiøse grundstemning er helt forskellig i kristendommen og nyplatonismen: ydmyghed overfor hovmod.

<sup>12</sup> Ps. 51,19

<sup>13</sup> Joh. Åb. 21,2

<sup>14</sup> Ps. 62,2ff.

pine. Dette blev på en forunderlig måde levende i min sjæl, mens jeg læste den ringeste af dine apostle.<sup>15</sup> Jeg betragtede dine gerninger og forfærdedes.

- 5 *Confessiones* 7.9, 17, 18, 20, 21: H. Haar: *Kirkehistoriske læsestykker*, 2. udg., Kbh. (1921) s. 50f. J. Pedersen: *Augustin*, Kbh. (1965) s.52-54, 59f.

---

<sup>15</sup> *Den ringeste af dine apostle*: den betegnelse, som Paulus giver sig selv (1. Kor. 15,9)